

Yttrande

Miljöpartiet, Vänsterpartiet

2022-01-25

4.2

Yttrande angående – Remiss från Socialdepartementet - Promemoria om nya könstillhörighetslagen.

Vi instämmer i att promemorian på ett balanserat sätt fångar den enskildas behov av att relativt tidigt i livet kunna ändra juridiskt kön. Att ändra juridiskt kön innebär något helt annat än att fysiskt ändra kön med ett kirurgiskt ingrepp. Vid en eventuell ångersituation är det endast en administrativ åtgärd som krävs när det gäller juridiskt kön.

Det är dock problematiskt att vårdnadshavare upp till dess att den unge fyller 18 år kan hindra juridiskt byte av kön. Särskilt problematiskt är att det räcker med att en vårdnadshavare säger nej. Barn i konservativa miljöer, exempelvis familjer i en hederkontext, kommer i praktiken inte ges möjlighet till byte av juridiskt kön.

Vi anser vidare att åldersgränsen för byte av juridiskt kön på 12 år bör problematiseras vidare. Med tanke på att skolplikten gäller alla barn och att skolmiljön kan vara en utsatt plats för unga. Vi rödgrönrosa skulle därför gärna se en fortsatt utredning gällande transpersoner, bör åldersgränsen utredas vidare. Som exempel kan Sverige överväga att följa Norges exempel där ansökan om ändrat juridiskt kön kan göras från sex års ålder alternativt överväga att inte alls använda åldersgräns. Vi rödgrönrosa skulle därför gärna se en fortsatt utredning gällande åldersgränsen för ändrat juridiskt kön åldersgränsen för ändrat juridiskt kön och vilka skäl som finns för att ha en åldersgräns.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2021-12-14

Diarienummer 1360/21

Handläggare

Anna-Carin Jansson

Telefon: 031-368 06 27

E-post: anna-carin.jansson@stadshuset.goteborg.se

Remiss från Socialdepartementet - promemoria om nya könstillhörighetslagar

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Yttrande över utkast till lagrådsremiss Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (Dnr S2021/07285), i enlighet med bilaga 2 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, översänds till Socialdepartementet.

Sammanfattning

Socialdepartementet har 2021-11-09 översänt för yttrande promemoria om nya könstillhörighetslagar. Yttrandet ska vara Socialdepartementet tillhanda 2022-02-08.

I promemorian om nya könstillhörighetslagar förslås att två nya lagar, lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, ska ersätta lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Den huvudsakliga inriktningen i lagförslaget är att processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen särskiljs från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen. Den nu utskickade promemorian bygger på ett tidigare lagförslag från 2018. Efter kritik av bland annat Lagrådet, har lagförslaget till vissa delar omarbetats. Bland annat föreslås att för könskorrigering medicinsk behandling ska åldern fortsatt vara 18 år. Prövningen ska göras av vården och inga tillstånd ska krävas av Socialstyrelsen. Förslaget om att personer från 15 år själva ska kunna ansöka om ändrat juridiskt kön utan vårdnadshavares godkännande har ändrats till att båda vårdnadshavarnas medgivande krävs fram till 18 år.

Stadsledningskontoret bedömer att promemorian på ett balanserat sätt fångar den enskildas behov av att relativt tidigt i livet kunna ändra juridiskt kön, samtidigt som 18 år bibehålls som lägsta ålder för medicinsk korrigering av irreversibel karaktär och föreslår därför att Göteborgs Stad tillstyrker remissen. I beredningen har stadsledningskontoret fokuserat på vad som bedöms ligga inom den kommunala rådigheten samt de synpunkter som representanter för Göteborgs Stads HBTQ-råd särskilt lyft fram.

Stadsledningskontoret delar rådets uppfattning om att den kommunala kompetensen på området - särskilt kring unga transpersoner - behöver vara säkerställd.

Stadsledningskontoret skulle gärna se att Lagrådets tolkning av relevanta konventioner vad gäller eventuell inskränkning av vårdnadshavarens beslutanderätt i förhållande till hur barnets rättigheter fastslås i Barnkonventionen, belystes vidare.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Förslagen påverkar inte kommunal verksamhet i någon större utsträckning och bedöms därför inte ha någon särskild ekonomisk påverkan. Det som åligger den kommunala verksamheten är socialnämndens uppgift i enlighet med Socialtjänstlagen 3 kap 1 § att ”göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen”. Detta aktualiseras i och med behovet av stöd och rådgivning som kan uppstå i samband med akuta behov i till exempel familjer där ett barns könsidentitet undersöks. Samtidigt är detta något som redan ligger i det kommunala uppdraget även om det i och med förslaget om nya könskorrigeringslagar särskilt aktualiseras, På sikt kan de nya förslagen få indirekta konsekvenser för staden, främst genom att enskilda personer ges möjlighet att leva som den människa personen upplever sig vara och därför kan förbättra sin hälsa och sitt mående och därigenom inte vara i samma behov av insatser som i dag.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret inte har funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Förslaget innebär bland annat att personer, unga som äldre, på ett betydligt enklare sätt har möjlighet att ändra juridiskt kön och därmed i större utsträckning kunna leva mer som den människa personen upplever sig vara. Genom att särskilja processen för ändring av juridiskt kön från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen, ges den berörda möjligheten att leva i enlighet med sin könsidentitet utan att på ett irreversibelt sätt samtidigt genomgå medicinsk kirurgi. Transungdomar lever idag i en stor utsatthet med hög andel psykisk ohälsa i jämförelse med andra unga. Förslaget kan till exempel innebära att fler unga kommer att kunna få sina gymnasiebetyg med nytt personnummer som är i enlighet med den egna identiteten. Detta bedöms ligga väl i linje med exempelvis Barnkonventionens skrivningar om att ge barn utifrån mognad och egen utveckling möjlighet att vara delaktiga i frågor som rör barnet själv.

I samband med de remissvar som inkommit utifrån tidigare lagrådsremiss, har farhågor lyfts kring hur möjligheten att ändra juridiskt kön påverkar den för jämställdheten viktiga könsuppdelade statistiken. Utifrån de erfarenheter som finns i länder som redan delat på processerna för juridiskt kön och medicinsk korrigering, finns inga indikationer på att antalet personer som byter juridiskt kön kommer att påverka statistiken. I Norge där möjligheten funnits sedan 1 juli 2016 och där ändring av juridiskt kön är möjlig från och med 6 år, har fram till första kvartalet 2019 totalt 1186 personer ansökt och fått nytt juridiskt kön beviljat.

Om lika stor andel i Sverige använder sig av lagen som i våra grannländer beräknas cirka 400–600 personer om året ändra sitt juridiska kön.

Bilagor

1. Sammanfattning av promemorian
2. Förslag till yttrande till Socialdepartementet

Ärendet

Göteborgs Stad har blivit ombedd av Socialdepartementet att inkomma med yttrande på utkast till lagrådsremiss Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (Dnr S2021/07285) senast den 8 februari 2022. Den remitterade promemorian om nya könstillhörighetslagar bygger på ett tidigare lagförslag som efter kritik av bland annat Lagrådet har omarbetats. Remissen inkom till Göteborgs Stad 9 november 2021 och har på grund av den korta handläggningstiden inte kunnat skickas ut på nämndremiss.

Beskrivning av ärendet

Sverige blev 1972 det första landet i världen att erbjuda möjligheten att ändra juridiskt kön efter utredning. Förutsättningarna för att en person ska få ändra det kön som framgår av folkbokföringen regleras i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, förkortad könstillhörighetslagen. Den administrativa delen av könskorrigering (nytt personnummer) är i nuvarande könskorrigeringslagen sammankopplad med den medicinska korrigeringen (kirurgiska ingrepp i könsorganen).

I den remitterande promemorian Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (Dnr S2021/07285) föreslås att två nya lagar – lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen – ska ersätta lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Även följdändringar i andra lagar föreslås. Promemorian kan läsas i sin helhet på www.regeringen.se.

Den nu utskickade promemorian bygger på ett tidigare lagförslag från 2018 med samma promemorianamn; Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (med diarienummer Ds 2018:11). Göteborgs Stad ingick tillsammans med drygt 140 andra remittenter i remisskretsen och besvarade remissen 2018-06-13 (Dnr 0963/18).

Efter kritik av bland annat Lagrådet och vad som framkommit i Socialstyrelsens rapport Åldersgräns för vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och socialnämndens roll vid ändring av det kön som framgår av folkbokföringen från 2020, har lagförslaget till vissa delar omarbetats. Då promemorian är omfattande har stadsledningskontoret i huvudsak fokuserat på de delar som bedöms ligga inom den kommunala rådgivningen samt de synpunkter som representanter för Göteborgs Stads HBTQ-råd särskilt lyft fram.

Förändringar i nya lagförslaget

I likhet med lagförslaget från 2018 kvarstår det i det nya förslaget att processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen särskiljs från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen. Likaså att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen som huvudregel ska bygga på självbestämmande. Detta ligger i linje med rapporter om transpersoners hälsa och utsatthet som publicerats i Sverige under senare år och följer även en utveckling av lagstiftningen som gjorts inom området i Europa. Sex europeiska länder har hittills infört lagstiftning där de medicinska och administrativa processerna för att ändra kön inte längre är sammanlänkande, bland annat gäller det Norge, Danmark och Island.

Utifrån beaktandet av kritik från bland annat Lagrådet och vad som framkom i den rapport som Socialstyrelsen på uppdrag av regeringen tog fram 2020, har en del

förändringar i lagförslaget från 2018 gjorts. Bland de mest väsentliga är att i nu liggande promemoria lämnas inga förslag kopplat till barn när det gäller lagförslag om vissa kirurgiska ingrepp. För könskorrigering medicinsk behandling föreslås åldern fortsatt vara 18 år. Skillnaden i det nya förslaget jämfört med hur det ser ut i dag är att det inte ska krävas något tillstånd från Socialstyrelsen för att genomföra kirurgiska ingrepp. Prövningen görs i stället av vården

I såväl förslaget från 2018 som nu liggande förslag föreslås att barn från tolv år med vårdnadshavares medgivande ska kunna ändra sitt juridiska kön genom att ansöka hos Skatteverket, utan prövning eller kontakt med vården. I den gamla lagrådsremissen föreslogs att personer från 15 år själva skulle kunna ansöka om ändrat juridiskt kön utan vårdnadshavares godkännande. I det nya förslaget krävs vårdnadshavarnas medgivande fram till 18 år.

I den gamla promemorian föreslogs en följdändring i 6 kap. 13 a § föräldrabalken med innebörden att om ett barn står under vårdnad av två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andre vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa. Mot bakgrund av att Lagrådet bland annat anfört att beslut om insatser för ett barn trots att en av vårdnadshavarna motsätter sig det innebär ingrepp i vårdnadshavarens rättigheter, föreslås det i den nya promemorian (i de fall det finns två vårdnadshavare) att båda vårdnadshavarna måste samtycka.

Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2024

Beredning av remissen

I beredningen av ärendet har två representanter för Göteborgs Stads HBTQ-råd medverkat med synpunkter på promemorian.

Stadsledningskontoret har valt att i första hand fokusera på de delar i promemorian som bedöms ligga inom den kommunala rådigheten samt de synpunkter som representanter för Göteborgs Stads HBTQ-råd särskilt lyft fram. Utifrån att ny kunskap, bland annat vad som framförts i den första promemorians remissvar, fokuserar stadsledningskontoret på det nya förslaget och har valt att inte förhålla sig till Göteborgs Stads tidigare remissvar.

Kommunal koppling

Flertalet av de i promemorian föreslagna lagändringarna ligger inom hälso- och sjukvårdens verksamhetsområden. De flesta förslagen påverkar inte den kommunala verksamheten i någon större utsträckning, mer än att kunskap behöver finnas i de verksamheter där möten är av särskild betydelse mellan stadens medarbetare och personer som berörs av de nya könskorrigeringslagsförslagen, såsom för medarbetare inom socialtjänst och skola. För att till exempel kunna erbjuda vårdnadshavare till barn där det finns funderingar om könsidentitet den rådgivning som promemorian lyfter som väsentlig inom den kommunala rådigheten, kvarstår socialnämndens uppgift i enlighet med Socialtjänstlagen 3 kap 1 § att ”göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen”.

Socialnämnden ska även enligt 5 kap. 1 § 1 socialtjänstlagen ”verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden”. Det kan till exempel handla om att det i

en familj där ett barns könsidentitet aktualiserats uppstår slitningar som påverkar barnets trygghet och övriga levnadsförhållanden.

Synpunkter Göteborgs Stads HBTQ-råd

Göteborgs Stads HBTQ-råd är kommunstyrelsens samrådsorgan med hbtqi-communityt. Rådets syfte är att bidra till att säkerställa hbtqi-personers mänskliga rättigheter i stadens verksamheter. Rådet har inför stadens beredning utsett två representanter att i samtal med stadsledningskontoret bidra med synpunkter på promemorian. Bland annat lyftes följande:

- Promemorians förslag är som helhet balanserat– och mycket efterfrågat inom hbtqi-communityt
- Förändring av juridiskt kön spelar stor roll för den enskilda – men är inte irreversibelt
- Psykisk hälsa och suicidalitet påverkas i stor utsträckning av möjligheten att leva som den personen upplever sig vara – vilket gjorda studier visar
- Med tanke på att skolplikten gäller alla barn och skolmiljön kan vara en utsatt plats för unga transpersoner, bör Sverige överväga att följa Norges exempel där ansökan om ändrat juridiskt kön kan göras från sex års ålder
- Farhågor om att det skulle ske ett så kallat överutnyttjande av möjligheten att ändra juridiskt kön, har inget stöd i vad som framkommit i länder där det är tillåtet
- De delar i barnkonventionen som slår fast barnets rätt att vara delaktigt i beslut som rör det självt utifrån egen utveckling och mognad, bör beaktas
- Klokt att Socialstyrelsen frikopplas från beslut om medicinsk korrigering – detta sköts bäst av den medicinska professionen
- Problematiskt att vårdnadshavare upp till dess att den unge fyller 18 år kan hindra juridiskt byte av kön
- Särskilt problematiskt är att det räcker med att en vårdnadshavare säger nej
- Barn i konservativa miljöer, exempelvis familjer i en hederkontext, kommer i praktiken inte ges möjlighet till förändring av juridiskt kön
- Kompetensen i den kommunala socialtjänsten brister – idag avgörs möjligheten till stöd och professionellt bemötande av vilken medarbetare den sökande kommer i kontakt med

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontoret bedömer promemorian som väl avvägd och tillstyrker därför lagförslaget med några synpunkter. Ett flertal gedigna utredningar har de senaste åren gjorts på området och bildar underlag till förslagen, bland annat Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering (SOU 2014:91) och Transpersoner i Sverige – Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor (SOU 2017:92). Dessa utredningar, liksom studier av hälsan hos personer som på olika sätt bryter mot normer kring kön, exempelvis Folkhälsomyndighetens rapport; Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner - En rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige 2014, visar att ohälsotalen och särskilt vad gäller den psykiska ohälsan i form av tankar på självmord och självmordsförsök, är betydligt högre bland transpersoner än befolkningen i övrigt. Möjligheten att fullt ut leva som den man upplever sig vara är också det som företrädare för den heterogena gruppen transpersoner brukar lyfta fram som en förutsättning för ett gott liv.

Stadsledningskontoret menar att den nya promemorian genom att den justerats utifrån remittenternas synpunkter på den första promemorian Vissa kirurgiska ingrepp i

könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, på ett balanserat sätt fångar den enskildas behov av att relativt tidigt i livet kunna ändra juridiskt kön, samtidigt som 18 år bibehålls som lägsta ålder för medicinsk korrigerande av irreversibel karaktär.

Representanterna för Göteborgs Stads HBTQ-råd har lyft bland annat artikel 12 i Barnkonventionen om barnets rätt att yttra sig i frågor som rör barnet och att dessa ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Samtidigt ser stadsledningskontoret att Lagrådet i sitt yttrande över det första lagförslaget har tolkat Barnkonventionen och Europakonventionen på så sätt att vårdnadshavarna anses vara de bästa uttolkarna av vad som är barnets bästa. Vårdnadshavarnas rättigheter att utöva vårdnaden om barnet enligt båda konventionerna ska bara inskränkas när det är nödvändigt och proportionerligt och det har Lagrådet inte ansett att fallet är här.

Ett ingrepp i vårdnadshavarens rättigheter, för att vara konventionsenligt, måste enligt Lagrådet dels vara nödvändigt för att tillgodose ett legitimt intresse, dels proportionerligt på det sätt som krävs enligt artikel 8.2 i Europakonventionen. Utgångspunkten bör därför vara att en inskränkning av den ena vårdnadshavarens beslutanderätt görs bara på de områden där det framkommit ett klart praktiskt behov.

Med den nya skrivningen om att ansökan om nytt juridiskt kön måste ha båda vårdnadshavarnas medgivande fram tills personen fyllt 18 år, ser stadsledningskontoret i och med Lagrådets tolkning en viss risk. Barn som långvarigt uttryckt en önskan om nytt juridiskt kön och som stöts av den ena vårdnadshavaren i detta, kan på grund av att den andra vårdnadshavaren inte ger sitt medgivande, komma att tvingas behålla sitt juridiska kön fram till sin myndighetsdag.

Stadsledningskontoret anser därför att frågan bör utredas ytterligare.

Stadsledningskontoret bedömer inte att lagförslaget i någon större utsträckning kommer att påverka de kommunala verksamheterna – förutom vad gäller kompetens kring könsidentitet och transpersoners livsvillkor. Då det gamla förslaget om att ge socialnämnden uppgiften att besluta i frågan om ansökan om nytt juridiskt kön för minderårigt barn ifall vårdnadshavarna inte är överens har tagits bort, är det i första hand socialtjänstens och till viss del skolans kompetens i frågor om könsidentitet och transpersoners livsvillkor som berör det kommunala uppdraget. Stadsledningskontoret delar Göteborgs Stads HBTQ-råds uppfattning om att möjligheten till kompetent rådgivning och stöd inom socialtjänsten behöver vara säkerställt.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Sammanfattning av promemoria om nya könstillhörighetslagar (Dnr S2021/07285)

I utkastet föreslås att två nya lagar – lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen – ska ersätta lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Även följdändringar i andra lagar föreslås. Förslagen innebär att processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen särskiljs från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen. Ett övergripande mål är att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen som huvudregel ska bygga på självbestämmande. Det ska inte krävas något tillstånd från Socialstyrelsen för att få genomgå vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. I utkastet föreslås vidare att den som har fyllt 12 år efter ansökan ska få ändra det kön som framgår av folkbokföringen. För den som är under 18 år görs ansökan av barnets vårdnadshavare. En ansökan för ett barn får inte göras utan barnets skriftliga samtycke. Vid en första ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska det inte ställas något krav på prövning av sökandens könsidentitet.

Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Socialdepartementet: s.remissvar@regeringskansliet.se,
Kopia; erika.borgny@regeringskansliet.se

Yttrande från Göteborgs Stad gällande promemoria om nya könstillhörighetslagar (Dnr S2021/07285)

Göteborgs Stad ser promemorian som välgrundad och tillstyrker förslaget att två nya lagar – lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen – ska ersätta lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall.

Staden ser att utkastet har fångat väsentliga synpunkter som inkommit av remittenterna till den tidigare promemorian från 2018, Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (Ds 2018:11) – och därmed förbättrat tidigare lagförslag. Bland annat gäller det den balanserade möjligheten till att relativt tidigt i livet kunna ändra juridiskt kön medan åldern för en irreversibel könskorrigering medicinsk behandling föreslås fortsatt vara 18 år.

I stadens remissvar har synpunkter från två representanter för Göteborgs Stads HBTQ-råd, som är kommunstyrelsens samråd med hbtq-communityt, tagits med.

Särskilda synpunkter

Göteborgs Stad välkomnar att processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen särskiljs från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen. Detta bedöms kunna bidra till bättre hälsa och välbefinnande för personer – inte minst unga – som tvingas leva på ett sätt som inte överensstämmer med den egna könsidentiteten.

När det gäller den nya skrivningen om att ansökan om nytt juridiskt kön måste ha båda vårdnadshavarnas medgivande fram tills personen fyllt 18 år, ser stadsledningskontoret en viss risk för att det kommer att finnas unga som tvingas behålla det kön de tilldelats vid födseln då vårdnadshavarna inte är överens. Stadens vill särskilt lyfta att unga som lever i konservativa familjemiljöer, exempelvis med starka hedernormer, riskerar att inte kunna nyttja möjligheten att få sitt juridiska kön ändrat före myndighetsåldern. Här ser staden ett säkerställande av den kommunala transkompetensen inom exempelvis socialtjänstens rådgivningsfunktioner som angelägen.

I sitt yttrande över det tidigare lagförslaget betonar Lagrådet vårdnadshavarnas rättigheter. Ett ingrepp i vårdnadshavarens rättigheter, för att vara konventionsenligt, måste enligt Lagrådet dels vara nödvändigt för att tillgodose ett legitimt intresse, dels proportionerligt på det sätt som krävs enligt artikel 8.2 i Europakonventionen. Utgångspunkten bör därför vara att en inskränkning av den ena vårdnadshavarens beslutanderätt görs bara på de områden där det framkommit *ett klart praktiskt behov*.

Göteborgs Stad skulle här gärna se en fortsatt utredning av vad som gäller för en minderårig person som utifrån ett psykiskt lidande uttrycker en vilja att få sitt juridiska kön ändrat och har stöd av sin ena vårdnadshavare, men inte av den andra.

För Göteborgs Kommunstyrelse